

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Κείμενο Ι

Πολιτισμός και τεχνολογία

Ο τρόπος με τον οποίο ο πολιτισμός και η τεχνολογία συνδέονται είναι ένα συνηθισμένο θέμα όχι μόνο σε εκθέσεις ιδεών στα σχολεία μας αλλά και σε καθημερινές συζητήσεις ειδικών και μη. Ένα ενδιαφέρον ερώτημα είναι αν και σε ποια έκταση ο πολιτισμός και η τεχνολογία αποτελούν ανταγωνιστικές τάσεις και συγκεκριμένα αν η ανάπτυξη της τεχνολογίας απειλεί την επιθυμητή εξέλιξη και ανάπτυξη του πολιτισμού.

Ένα μεγάλο μέρος της εξέτασης και του συμπεράσματος εξαρτάται από τους ορισμούς που υιοθετούνται. Ας δεχθούμε ότι ο πολιτισμός ορίζεται ως το σύνολο των ιδεών, ενεργειών και επιτευγμάτων που μια κοινωνία έχει αναπτύξει και επιτύχει με σκοπό την ευημερία των μελών της. Η ανάπτυξη της ιατρικής και των φαρμάκων, η σύνθεση και δημοσίευση ενός ποιήματος, μια έκθεση ζωγραφικής, μια καλή συνταγή μαγειρικής και η παραγωγή ενός νέου κρασιού είναι παραδείγματα στοιχείων του πολιτισμού.

Ας δεχθούμε ακόμη ότι η τεχνολογία ορίζεται ως το σύνολο των μεθόδων τις οποίες οι άνθρωποι χρησιμοποιούν για να πετύχουν τους σκοπούς τους και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Το μαχαίρι, με το οποίο κόβουμε το ψωμί, το τηλέφωνο, με το οποίο επικοινωνούμε εξ αποστάσεως, το ηλεκτρικό φως, με το οποίο φωτίζουμε το θέατρο, το πιεστήριο, με το οποίο τυπώνουμε τα βιβλία, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, με τον οποίο κάνουμε αριθμητικές πράξεις και το όπλο, με το οποίο σκοτώνουμε, είναι παραδείγματα των στοιχείων της τεχνολογίας.

Αν οι ορισμοί αυτοί είναι σωστοί, είναι φανερό ότι η τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού μιας κοινωνίας και υπό μίαν έννοια ορίζει και τον βαθμό ανάπτυξής της. Παλαιότερα οι άνθρωποι επικοινωνούσαν με σύννεφα καπνού, με περιστέρια ή με τη λάμψη της ασπίδας. Σήμερα επικοινωνούν με ταχυδρομείο, με fax, με σταθερό και κινητό τηλέφωνο, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και φυσικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τους παλιούς τρόπους, αν θέλουν. Αυτό θεωρείται και είναι, πιστεύω, ανάπτυξη. Φαίνεται λοιπόν πως είναι αντιφατικό να υποστηρίζει κανείς ότι η τεχνολογία είναι ανταγωνιστική του πολιτισμού ενώ αποτελεί μέρος αυτού.

Ωστόσο υπάρχει κάποια βάση στο επιχείρημα αυτό. Πολλοί φοβούνται ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διαστάσεις και μορφές που απειλούν τον πολιτισμό. Το προφανές παράδειγμα είναι αυτό των πυρηνικών όπλων, που μπορούν να καταστρέψουν και την ανθρωπότητα και τον πολιτισμό της. Βέβαια τα τεχνολογικά μέσα ήταν πάντοτε στη διάθεση όσων ήθελαν να τα χρησιμοποιήσουν για το κακό. Με το μαχαίρι μπορείς να κόψεις ψωμί, μπορείς όμως να κόψεις και τον λαιμό κάποιου ανθρώπου. Υπάρχει βέβαια διαφορά, διότι με το μαχαίρι δεν μπορείς να

σκοτώσεις πολλούς, ενώ με τη σύγχρονη τεχνολογία μπορείς να καταστρέψεις τα πάντα. Αυτή η τρομακτική δυνατότητα είναι εκείνη που δημιουργεί τα ερωτηματικά για το μέλλον της ανθρωπότητας και του πολιτισμού.

Νομίζω ότι είναι λάθος η εύλογη αυτή ανησυχία να διατυπώνεται ως κριτική και επιχείρημα κατά της τεχνολογίας. Είναι λάθος για έναν απλούστατο λόγο: η τεχνολογία δεν έχει βούληση. Η τεχνολογία ανακαλύπτεται και χρησιμοποιείται από τους ανθρώπους· αυτοί έχουν βούληση και συνεπώς ευθύνη για το τι παράγουν και πώς το χρησιμοποιούν. Αν κάτι πρέπει να μας φοβίζει, αυτό είναι η φύση και η βούληση των ανθρώπων. Η επιβίωση και η ευημερία μας είναι αποκλειστικά και μόνο δική μας υπόθεση.

Θεόδωρος Π. Λιανός, *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 18/6/2000

Κείμενο II

Η τεχνοκρατική δημαγωγία

«Μπροστά στην τέταρτη βιομηχανική επανάσταση και την τεχνητή νοημοσύνη, στις τεχνολογικές αλλαγές που θα σαρώσουν τα πάντα, για ποια δικαιώματα μας μιλάτε;». Συχνά ακούμε παρόμοια επιχειρήματα. Εχουν βάση;

Κάθε καινοτομία παρουσιάζεται συνήθως με ουτοπικό φωτοστέφανο και κάθε επιστήμη έχει το όραμά της για τον κόσμο. Στον 19ο αι. λ.χ., η χημεία θα εξαφάνιζε την πείνα από την ανθρωπότητα γιατί θα εξασφάλιζε θρεπτικά χάπια για όλους, αντί τροφής, και φτηνή χημική ενέργεια για τα σπίτια τους. Τα χωράφια θα μετατρέπονταν σε ανθόκηπους, γεωργοί και κτηνοτρόφοι σε ανθοκαλλιεργητές. Οι άνθρωποι θα γίνονταν πιο ειρηνικοί, χωρίς άγχος και ανταγωνισμό για τον επιούσιο. Ο ηλεκτρισμός, με τη σειρά του, έφτασε ως μια άλλη μεσσιανική δύναμη. Θα προμήθευε καθαρή ενέργεια στις πόλεις που σκιάζονταν από την καπνιά του κάρβουνου, θα δημιουργούσε μια νέα μορφή ευημερίας γιατί θα έβαζε στην υπηρεσία των ανθρώπων μια μεγάλη αφανή δύναμη..

Η επιστημονική εκπαίδευση υποσχόταν να αλλάξει τους ανθρώπους, να τους κάνει εξυπνότερους, πιο ηθικούς, καλύτερους από κάθε άποψη. Το κακό, η άγνοια και οι προλήψεις θα εξορίζονταν από την επιστημονικά διαμορφωμένη κοινωνία του μέλλοντος. Οι τεχνολογικές καινοτομίες επαγγέλλονταν συνεννόηση, διαφάνεια και συνεργασία πάνω από σύνορα, την κατάργηση των πολέμων ως άχρηστων. Χρυσή εποχή θα ανέτελλε στον πλανήτη χάρη στις προόδους των φυσικών επιστημών. Ολα αυτά θα ήταν εφικτά όχι στο πολύ μακρινό μέλλον, αλλά στον εικοστό αιώνα! Τον πιο αιματηρό αιώνα, όπως γνωρίζουμε.

Ωστόσο, η τεχνολογία είναι και παραμένει απαραίτητη, γι' αυτό και θα συνοψίσω την σχετική επιχειρηματολογία μου σε τρία σημεία:

Πρώτο, πρέπει να σκεπτόμαστε την τεχνολογία από την άποψη της χρήσης της. Αυτό μας δίνει μια εντελώς διαφορετική εικόνα για τη συνάρθρωση τεχνολογίας

και πραγματικότητας, γιατί χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα πολλά στάδια τεχνολογικής ανάπτυξης. Π.χ., σήμερα το βιβλίο έχει ξεπεραστεί από την ψηφιακή τεχνολογία. Ποτέ όμως δεν παράγονταν τόσα βιβλία όσα σήμερα, και με τη βοήθεια αυτής της τεχνολογίας. Ο αιώνας του ηλεκτρισμού πέρασε, αλλά ψηφιακή τεχνολογία χωρίς ηλεκτρικό δεν γίνεται.

Δεύτερο, πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας τη συνάρθρωση της τεχνολογίας με τις κοινωνικές πραγματικότητες. Τεχνολογία και κοινωνία τροποποιούνται αμοιβαία, καθώς συναρθρώνονται. Πρόκειται για συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα σε διαφορετικές πολιτικές προοπτικές. Π.χ. η πυρηνική ενέργεια που περιορίζεται στη Γερμανία αλλά αναπτύσσεται σε χώρες όπως η Τουρκία, η Βόρεια Κορέα, το Ιράν. Οι προσανατολισμοί της έρευνας σχετίζονται με κοινωνικούς και πολιτικούς συσχετισμούς δύναμης. Π.χ. η εξάρτηση της ιατρικής έρευνας από τη βιομηχανία φαρμάκων.

Τρίτο, η τεχνολογία και η επιστήμη βελτίωσαν και άλλαξαν τη ζωή των ανθρώπων. Δεν γίνεται όμως να αγνοείς τις απρόβλεπτες συνέπειες, την διαφορά σκοπών και αποτελεσμάτων. Δυο παγκόσμιοι πόλεμοι και πολλές αιματηρές συγκρούσεις του 20ού αιώνα σχετίζονται στενά με τις τεχνικές και επιστημονικές αλλαγές και τις μετατοπίσεις ισορροπιών που προκάλεσαν σε ένα πολιτικό περιβάλλον επιθετικό, ασταθές και ανασφαλές.

Η σύνθετη σχέση επιστήμης – κοινωνίας – δημοκρατίας είναι από τα πιο ζόρικα ζητήματα των σύγχρονων κοινωνιών. Δεν είναι πασαρέλα επίδειξης.

Αν. Λιάκος, Εφημερίδα των Συντακτών, 2018

Κείμενο III

Ποιητική Τεχνολογία

Χαίρε, ω χαίρε
ποίημα
από τα σπλάχνα του υπολογιστή βγαλμένο
με δύο κλικ σε κατεδαφίζω
και σε τρεις μέρες σε χτίζω
σε κάνω κάθετο
σε οριζοντιώνω
σε επιλέγω
και σε ακυρώνω
σε ανατρέπω
και σε μετατρέπω
Αν θέλω, το στυλ σου αλλάζω
τώρα τα γράμματά σου πλαγιαίζω

τα μεγαλώνω, τα κάνω δεκάρια

Τα μικραίνω, τα κάνω εφτάρια.

Εκδικούμαι για τους ποιητές που ικετέψαν
κι ένα νεύμα σου μάταια γυρέψαν.
Λοιπόν, τα *άειδε* και τα *έννεπε* τέλος.
Θα σε σβήσω απ' την μνήμη αν δεν θέλω.
Έχω επάνω σου μια εξουσία·
όσο ανθίστασαι, θ' αλλάζω στοιχεία.
Σωρό με πεσσούς θα σε κάνω

Να σωριάσω τα κομμάτια μου επάνω.

Τασούλα Καραγεωργίου

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

A1. Στην πρώτη παράγραφο του **κειμένου I** ο αρθρογράφος θέτει ένα ζήτημα/ερώτημα. Να το παρουσιάσετε συνοπτικά, όπως και την απάντηση που δίνει σε αυτό στις παραγράφους 4, 5 και 6 («Εάν αυτοί οι ορισμοί ... αποκλειστικά και μόνο δική μας υπόθεση») σε ένα κείμενο 70 περίπου λέξεων.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Βασισμένοι στο **κείμενο II** να χαρακτηρίσετε τον καθένα από τους παρακάτω συλλογισμούς με τη λέξη «**Σωστό**» ή «**Λάθος**»

- I.** Οι προσδοκίες για τη εκάστοτε καινοτομία αποδείχτηκαν μη ρεαλιστικές σε μεγάλο βαθμό.
- II.** Ο 20^{ος} αιώνας μετουσίωσε σε πράξη τις υποσχέσεις της επιστημονικής προόδου και της τεχνολογικής καινοτομίας στο επίπεδο της ηθικής εξέλιξης και της διεθνούς συνεργασίας.
- III.** Η αλληλεπίδραση ης τεχνολογίας με το κοινωνικό σύνολο είναι αδιαμφισβήτητη.
- IV.** Οι σκοποί και τα αποτελέσματα της τεχνολογίας και της επιστήμης ταυτίζονται και δεν προκαλούν αρνητικά αποτελέσματα στη ζωή των ανθρώπων.

- V. Η σχέση της τεχνολογίας με το δημοκρατικό πολίτευμα δεν γίνεται να κρύβει κινδύνους για την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.

Μονάδες 10

B2. Ποιους τρόπους ανάπτυξης χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην 2η και στην 3η παράγραφο του **κειμένου I**; (Να παραθέσετε ένα σχετικό χωρίο για τον καθένα από αυτούς) Ποια πρόθεση του συντάκτη εξυπηρετούν οι συγκεκριμένες επιλογές; Στην απάντησή σας να λάβετε υπόψη και το περιεχόμενο του υπόλοιπου κειμένου.

Μονάδες 10

B3. α. Ποιος νομίζετε ότι είναι ο κυρίαρχος τρόπος πειθούς στην 3^η παράγραφο («Η επιστημονική εκπαίδευση ... όπως γνωρίζουμε») του **κειμένου II**; Με ποια μέσα προσπαθεί ο συγγραφέας να επηρεάσει τους αναγνώστες;

Μονάδες 10

β. «Τρίτο, η τεχνολογία και η επιστήμη βελτίωσαν και άλλαξαν τη ζωή των ανθρώπων. Δεν γίνεται όμως να αγνοείς τις απρόβλεπτες συνέπειες, την διαφορά σκοπών και αποτελεσμάτων». Στο παραπάνω χωρίο να μετατρέψετε τη σύνταξη στην αντίθετή της. Ποιες αλλαγές παρατηρείτε ως προς το ύφος του κειμένου;

Μονάδες 5

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Στο ποίημα (**κείμενο III**) το βασικό ερώτημα που μοιάζει να τίθεται είναι αν μπορεί ο υπολογιστής και γενικότερα η τεχνολογία να υποκαταστήσουν τον άνθρωπο στη διαδικασία της δημιουργίας, τόσο στον τομέα της έμπνευσης ενός έργου όσο και στην εργασία που απαιτείται για την υλοποίησή του. Με συγκεκριμένες αναφορές και στοιχεία του κειμένου να παρουσιάσετε τη θέση του ποιητικού υποκειμένου για το θέμα αυτό. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με την άποψή του; (150-200 λέξεις).

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Σύμφωνα με όσα επισημαίνει στο κείμενο του ο Θ.Π. Λιανός «πολλοί φοβούνται ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διαστάσεις και μορφές που απειλούν τον πολιτισμό». Άλλωστε, η τεχνολογική πρόοδος και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου δεν συμβαδίζουν πάντα με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Σε άρθρο σας στη σχολική εφημερίδα να αναζητήσετε τις αιτίες του φαινομένου αυτού και να παρουσιάσετε τομείς στους οποίους η ορθή χρήση της τεχνολογίας θα μπορούσε να δώσει απάντηση σε προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου (350-400 λέξεις).